

Bielsko-Biała, dnia 6 sierpnia 2012 r.

Opinia prawna w sprawie udzielania przez pielęgniarki/położne świadczeń zdrowotnych nienależących do ich kompetencji

Pielęgniarka/położna do wykonywania określonych świadczeń musi posiadać wiedzę i umiejętności uzyskane w trakcie kształcenia podstawowego oraz kształcenia podyplomowego.

Niedopuszczalne jest wykonywanie przez pielęgniarkę lub położną czynności, nienależących do jej ustawowych kompetencji, wynikających z przepisów prawa oraz posiadanego wykształcenia.

Zakres wykonywania zawodu przez pielęgniarkę i położną został uregulowany w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. (Dz. U. 174 poz. 1039) o zawodach pielęgniarki i położnej art. 4 i 5. W myśl w/w przepisów:

Art. 4. 1. Wykonywanie zawodu pielęgniarki polega na udzielaniu świadczeń zdrowotnych, w szczególności na:

- 1)** rozpoznawaniu warunków i potrzeb zdrowotnych pacjenta;
- 2)** rozpoznawaniu problemów pielęgnacyjnych pacjenta;
- 3)** planowaniu i sprawowaniu opieki pielęgnacyjnej nad pacjentem;
- 4)** samodzielnym udzielaniu w określonym zakresie świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych oraz medycznych czynności ratunkowych;
- 5)** realizacji zleceń lekarskich w procesie diagnostyki, leczenia i rehabilitacji;
- 6)** orzekaniu o rodzaju i zakresie świadczeń opiekuńczo-pielęgnacyjnych;
- 7)** edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia.

Art. 5. 1. Wykonywanie zawodu położnej polega na udzielaniu świadczeń zdrowotnych, w szczególności na:

- 1)** rozpoznawaniu ciąży, sprawowaniu opieki nad kobietą w przebiegu ciąży fizjologicznej, a także prowadzeniu w określonym zakresie badań niezbędnych w monitorowaniu ciąży fizjologicznej;
- 2)** kierowaniu na badania konieczne do jak najwcześniejszego rozpoznania ciąży wysokiego ryzyka;
- 3)** prowadzeniu porodu fizjologicznego oraz monitorowaniu płodu z wykorzystaniem aparatury medycznej;
- 4)** przyjmowaniu porodów naturalnych, w przypadku konieczności także z nacięciem krocza, a w przypadkach nagłych także porodu z położenia miednicowego;
- 5)** podejmowaniu koniecznych działań w sytuacjach nagłych, do czasu przybycia lekarza, w tym ręcznego wydobywania łożyska, a w razie potrzeby ręcznego zbadania macicy;
- 6)** sprawowaniu opieki nad matką i noworodkiem oraz monitorowaniu przebiegu okresu poporodowego;
- 7)** badaniu noworodków i opiece nad nimi oraz podejmowaniu w razie potrzeby wszelkich niezbędnych działań, w tym natychmiastowej reanimacji;
- 8)** realizacji zleceń lekarskich w procesie diagnostyki, leczenia i rehabilitacji;
- 9)** samodzielnym udzielaniu w określonym zakresie świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych;
- 10)** profilaktyce chorób kobiecych i patologii położniczych;
- 11)** rozpoznawaniu u matki lub dziecka objawów nieprawidłowości wymagających skierowania do lekarza;
- 12)** sprawowaniu opieki położniczo-ginekologicznej nad kobietą;

13) prowadzeniu działalności edukacyjno-zdrowotnej w zakresie:

- a) przygotowania do życia w rodzinie, metod planowania rodziny oraz ochrony macierzyństwa i ojcostwa,**
- b) przygotowywania do rodzicielstwa oraz pełnego przygotowania do urodzenia dziecka, łącznie z poradnictwem na temat higieny i żywienia.**

Pozostałe czynności - jako nie objęte zakresem uprawnień (kompetencji) pielęgniarki czy położnej, nie mogą być przez nie wykonywane, niezależnie od tego czy faktycznie dana osoba potrafi takie czynności wykonywać czy też nie.

Stosownie do treści art. 12 ust. 1 ustawy pielęgniarka i położna są obowiązane, zgodnie z posiadającymi kwalifikacjami zawodowymi, do udzielania pomocy w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzielaniu mogłaby spowodować stan nagłego zagrożenia zdrowotnego. Zgodnie z ust. 2 pielęgniarka i położna mogą odmówić wykonania zlecenia lekarskiego oraz wykonania innego świadczenia zdrowotnego nie zgodnego z ich sumieniem lub zakresem posiadanych kwalifikacji, podając niezwłocznie przyczynę odmowy na piśmie przełożonemu lub osobie zlecającej, chyba, że zachodzą okoliczności, o którym mowa w ust. 1.

Szczegółowy wykaz czynności jakie pielęgniarka/położna uprawniona jest wykonać samodzielnie bez zlecenia lekarskiego zawiera rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 listopada 2007 r. w sprawie rodzaju i zakresu świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych udzielanych przez pielęgniarkę albo położną samodzielnie bez zlecenia lekarskiego (Dz. U. Nr 210, poz. 1540). Niektóre z tych czynności mogą być wykonywane tylko i wyłącznie pod warunkiem uzyskania tytułu specjalisty lub ukończenia kursu kwalifikacyjnego lub specjalistycznego. I tak np.: pielęgniarka jest uprawniona do kierowania pacjenta na niektóre badania diagnostyczne lub pobierania materiałów do badań diagnostycznych pod warunkiem uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa oraz do wykonywania EKG, pod warunkiem odbycia kursu specjalistycznego, inne czynności takie jak np.; zakładanie cewnika do pęcherza moczowego i usuwanie założonego cewnika, wykonywanie inhalacji nie wymagają dodatkowych kursów. W § 9 rozporządzenia wyraźnie wskazano, iż pielęgniarka, położna przy podejmowaniu czynności związanych z samodzielnym wykonywaniem świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych nie powinna wykroczać poza swoje umiejętności zawodowe, a szczególności podejmować czynności wymagających umiejętności zawodowych uzyskiwanych w drodze doskonalenia zawodowego w odpowiedniej formie kształcenia podyplomowego.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na treści Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2012 r. (Dz. U. 631) w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa, położnictwa. W załączniku Nr 4 do rozporządzenia zamieszczono standardy kształcenia dla kierunków

studiów: pielęgniarstwo, którym wśród efektów kształcenia w ramach studiów pierwszego stopnia wskazano, iż absolwent nabywa umiejętności **asystowania lekarzowi w trakcie badań diagnostycznych i leczniczych (rozdz. III. D. U. 27)** Tymczasem w trakcie kształcenia praktycznego – zajęć praktycznych i praktyk zawodowych w zakresie podstaw opieki pielęgniarstwa i opieki specjalistycznej student studiów I stopnia nabywa umiejętności obejmujące między innymi planowanie i sprawowanie opieki pielęgnacyjnej nad pacjentem oraz samodzielnie udzielanie w określonym zakresie świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych oraz wykonywanie medycznych czynności ratunkowych (rozdz. IV.3 pkt 6) Tymczasem w ramach studiów II stopnia absolwent nabywa umiejętności w zakresie przygotowania chorego do badań specjalistycznych, rozpoznawania powikłań i zapewnienia opieki po ich wykonaniu (rozdz. V B. U1). Wyraźnie wskazano, że w zakresie kompetencji społecznej absolwent ponosi odpowiedzialność za udział w podejmowaniu decyzji zawodowych (B.K1) oraz ponosi odpowiedzialność za bezpieczeństwo własne i osób znajdujących się pod jego opieką (B.K5). Powyższe ma istotne znaczenia w **kontekście podejmowania decyzji przez pielęgniarkę /położną o wykonywaniu danej czynności do której nie posiada kwalifikacji, albowiem podjęcie określonych zadań może implikować negatywne dla niej konsekwencje.**

Zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. 174, poz. 1039) pielęgniarka i położna wykonują zlecenia lekarskie zapisane w dokumentacji medycznej. Nie dotyczy to zleceń wykonywanych w stanach nagłego zagrożenia zdrowotnego. Natomiast stosownie do treści art. 18 ustawy pielęgniarki/położne mają obowiązek prowadzenia i udostępniania dokumentacji medycznej na zasadach określonych w odrębnych przepisach prawa. W tym zakresie obowiązuje rozporządzenie Ministra Zdrowia z 21 grudnia 2010 r. (Dz. U. 252 poz. 1697) w sprawie rodzaju i zakresu dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania. Z § 4 ust. 2 rozporządzenia wynika, iż każdy wpis w dokumentacji opatruje się oznaczeniem osoby dokonującej wpisu wskazując jej imię i nazwisko, tytuł zawodowy, uzyskane specjalizacje, numer prawa wykonywania zawodu – w przypadku lekarza, pielęgniarki i położnej oraz podpis. Także księga pracowni diagnostycznej prowadzona w podmiocie leczniczym udzielającym świadczeń zdrowotnych w warunkach ambulatoryjnych, powinna zawierać oznaczenia osoby wykonującej badanie w sposób określony wyżej (§ 36 rozporządzenia).

Do czynności wykraczających poza zakres kwalifikacji pielęgniarki/położnej, których wykonywania nie może się podejmować, należą przykładowo:

- a) Interpretacja i sporządzanie opisów badań EKG, USG, RTG, Holter, UKG, testy wysiłkowe etc. ,
- b) przepisywanie do kart gorączkowych wyników badań,
- c) wypisywanie recept z nazwą i dawką leków dla pacjentów,
- d) wypisywanie skierowań na badania diagnostyczne,

- e) komputerowa obsługa programów medycznych w części nie należącej do pielęgniarstwa tj. wpisywanie zleceń lekarskich, przepisywanie zleceń lekarskich do systemu komputerowego z kart zleceń, posługiwanie się przy wejściu do systemu komputerowego kodem innych osób w celu zatwierdzenia leków i badań,
- f) wypisywanie druków zwolnień lekarskich.

W przypadku, kiedy dana czynność leży poza sferą uprawnień pielęgniarstwa (odpowiednio – położnej), albo, gdy nie posiada ona kwalifikacji (potwierdzonych odpowiednimi dokumentami) do wykonywania świadczeń zdrowotnych, to nie wolno jej podejmować się tych czynności, pod groźbą odpowiedzialności dyscyplinarnej, karnej oraz cywilnej . Skutkować to może utratą uprawnień do wykonywania zawodu, jak też – powstaniem roszczeń finansowych pacjentów, ich rodzin oraz pracodawcy/zleceńodawcy.

Na marginesie – należy zwrócić uwagę na fakt, że pielęgniarstwo oraz położnictwo to dwa odrębne zawody, obejmujące inne zakresy ich wykonywania, stąd niedopuszczalnym jest wykonywanie przez przedstawicielkę jednego z nich czynności do których nie posiada kwalifikacji, objętych regulacją drugiego zawodu.

Należy z całą stanowczością podkreślić, że w przypadku, kiedy pracodawca zleca pielęgniarce/położnej wykonywanie czynności do których nie posiada kwalifikacji i uprawnień powinna ona odmówić ich wykonania. Taka uzasadniona odmowa nie upoważnia pracodawcy do rozwiązania z pracownikiem umowy o pracę, ani w trybie dyscyplinarnym ani w drodze rozwiązania za wypowiedzeniem.

RADCA PRAWNY KL-2579
Doradca podatkowy nr 9968
Dominik Szczygł